

Vergaderjaar 2018–2019

29 362

Modernisering van de overheid

C HERDRUK¹

VERSLAG VAN EEN NADER SCHRIFTELIJK OVERLEG

Vastgesteld 7 mei 2019

De vaste commissie voor Binnenlandse Zaken en de Hoge Colleges van Staat / Algemene Zaken en Huis van de Koning² heeft kennisgenomen van de brief van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van 22 mei 2018 inzake het interbestuurlijk programma (IBP).³ Naar aanleiding hiervan hebben de leden van de **PVV**-fractie op 22 juni 2018 een aantal aanvullende vragen gesteld aan de Minister.

De Minister heeft op 6 mei 2019 gereageerd.

De commissie brengt bijgaand verslag uit van het gevoerde nader schriftelijk overleg.

De griffier van de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken en de Hoge Colleges van Staat/Algemene Zaken en Huis van de Koning, Bergman

¹ Herdruk in verband met foutieve datum van de brief aan de Minister van Binnenlandse Zaken. Dit moet zijn 22 juni 2018 in plaats van 22 juni 2019.

² Samenstelling:

Engels (D66) (*voorzitter*), Nagel (50PLUS), Meijer(SP), Van Bijsterveld (CDA), Duthler (VVD), Ten Hoeve (OSF), Huijbregts-Schiedon (VVD), Van Kappen (VVD), Koffeman (PvdD), Strik (GL), De Vries-Leggedoor (CDA), Flierman (CDA), vac. (D66), Schouwenaar (VVD), Van Strien (PVV), P. van Dijk (PVV), Gerkens (SP), Van Hattem (PVV), Köhler (SP) (*vice-voorzitter*), Lintmeijer (GL), Pijlman (D66), Rombouts (CDA), Schalk (SGP), Verheijen (PvdA), Bikker (CU), Klip-Martin (VVD), Sini (PvdA), Van der Sluijs (PVV), Fiers (PvdA).

³ Kamerstukken I 2017/18, 29 362, B.

BRIEF VAN DE VOORZITTER VAN DE VASTE COMMISSIE VOOR BINNENLANDSE ZAKEN EN DE HOGE COLLEGES VAN STAAT/ ALGEMENE ZAKEN EN HUIS VAN DE KONING

Aan de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Den Haag, 22 juni 2018

De commissie voor Binnenlandse Zaken en de Hoge Colleges van Staat / Algemene Zaken en Huis van de Koning heeft kennisgenomen van uw brief van 22 mei 2018 inzake het interbestuurlijk programma (IBP).⁴ Deze brief is voor de leden van de **PVV**-fractie aanleiding een aantal aanvullende vragen te stellen.

1. In de gecombineerde beantwoording van de vragen 1 t/m 6 gaat de Minister niet specifiek in op de vragen over de positie van het IBP ten opzichte van dualisme en de kaderstellende rol van de (decentrale) volksvertegenwoordigende organen, maar beperkt zich tot: «De besluitvorming hierover vindt plaats via de eigen democratische processen.»

Kan de Minister alsnog nader ingaan op de vraag hoe het programmatische karakter van het IBP (dus de keuze voor de inzet op genoemde opgaven) zich verhoudt tot de duale verhoudingen en de kaderstellende rol van de (decentrale) volksvertegenwoordigende organen binnen die eigen democratische processen (dit los van besluitvorming over projecten op basis van het IBP)?

2. In dit deel van de beantwoording stelt de Minister: «Het interbestuurlijk programma benoemt maatschappelijke opgaven die breed in de samenleving worden gevoeld».

Kan de Minister concreet aangeven hoe is vastgesteld dat de genoemde opgaven breed in de samenleving worden gevoeld en welke maatstaf is gehanteerd om vast te stellen hoe «breed» dit gevoeld zou worden? Kan de Minister tevens aangeven op basis van welke criteria er een keus is gemaakt voor de specifieke opgaven?

3. Op pagina 27 van het document Programmastart IBP wordt gesteld: «Burgers willen grip houden op de inzet van hun overheid en erop vertrouwen dat het handelen van het openbaar bestuur kundig, integer en democratisch is en gelegitimeerd door gemeenteraden, provinciale staten, algemeen besturen van de waterschappen en het parlement.»⁵

Kan de Minister aangeven in hoeverre dit uitgangspunt van het IBP ook van toepassing is op de programmatische opgaven van het IBP zelf? Is er sprake van legitimatie van deze opgaven door (decentrale) volksvertegenwoordigingen nu de handtekeningen onder het IBP al gezet waren zonder dat dit programma aan hen was voorgelegd, maar wel al direct consequenties heeft (zoals voor het vastleggen van de normeringssystematiek van het gemeentefonds en provinciefonds)?

4. In de gecombineerde beantwoording van vraag 7 t/m 10 stelt de Minister: «De regietafels zijn bedoeld voor afstemming tussen de overheden en maatschappelijke opgaven en hebben geen besluitvormend karakter.»

⁴ Kamerstukken I 2017/18, 29 362, B.

⁵ Bijlage bij Kamerstukken I 2017/18, 29 362, A.

Kan de Minister aangeven hoe deze opmerking zich verhoudt tot het schema op pagina 8 van de Programmastart IBP waarin de interbestuurlijke regietafel wordt genoemd als «opdrachtgever»? Is de positie van opdrachtgever niet besluitvormend van aard? Waartoe kan deze regietafel een opdracht geven en binnen welke kaders?

5. Verder stelt de Minister in dit deel van de beantwoording over de Hoogambtelijke Taskforce migratie: «Besluitvorming vindt plaats via de daarvoor gebruikelijke democratische controlestructuren en -processen.»

Kan de Minister aangeven in hoeverre binnen deze controlestructuur informatie uit deze regietafel wordt gedeeld met de volksvertegenwoordiging? Kan de Minister aangeven in hoeverre (decentrale) volksvertegenwoordigende organen de beschikking kunnen krijgen over informatie (zoals verslagen) van de verschillende regietafels? Kan de Minister tevens aangeven op welke wijze binnen de democratische controlestructuur volksvertegenwoordigers actief worden geïnformeerd vanuit de verschillende regietafels?

6. In de beantwoording van vraag 17 stelt de Minister: «Ik zie geen aanleiding om te veronderstellen dat het interbestuurlijk programma in strijd is met het Europees Handvest inzake lokale autonomie van 15 oktober 1985.»

Kan de Minister specifiek verduidelijken waarom zij hiertoe geen aanleiding ziet, aangezien de geest en de letter van het Handvest strijdig lijken met de werkwijze van het IBP? Bijvoorbeeld, de afspraken over de opgaven en de opdrachtgeversrol van de regietafels lijken artikel 4 van het Handvest inzake volledige vrijheid van handelen van lokale autoriteiten te doorkruisen, evenals de financieringsafspraken van het IBP die mogelijk strijdig zijn met artikel 9 van het Handvest, in het bijzonder ten aanzien van lid 4 inzake de werkelijke groei van kosten van het uitvoeren van hun taken en lid 7 inzake subsidies specifieke projecten (waar het IBP zich juist op wil richten). Kan de Minister aangeven of dit kabinet nu opeens geen boodschap heeft aan een dergelijk Europees verdrag?

7. In een essay in Binnenlands Bestuur laat gemeentefondsspecialist de heer Jan Verhagen zich kritisch uit over het IBP.⁶ In het essay stelt dhr. Verhagen dat het Rijk in zijn persbericht beweerde dat gemeenten vanuit het IBP 1,4 miljard euro extra zouden krijgen, op voorwaarde van een oplossing van de tekorten van de bijstand. Kan de Minister aangeven of inderdaad dit bedrag aan gemeenten in het vooruitzicht is gesteld onder de genoemde voorwaarde?

8. Verder stelt dhr. Verhagen dat het vrij besteedbaar accres voor gemeenten als een «winstpunt» van het IBP wordt gepresenteerd, terwijl de vrije besteedbaarheid van het gemeentefonds al wettelijk is vastgelegd en de hogere accres zelf niets meer is dan een «trap op» doorrekening van evenredigheid. Kan de Minister aangeven of dit inderdaad het geval is en waarom dit dan toch als «winstpunt» van het IBP wordt gepresenteerd? Kan de Minister tevens aangeven of het accres vrij besteedbaar is voor gemeenten of dat bepaalde verplichte uitgaven daaruit gedekt moeten worden en in hoeverre de IBP-afspraken daar invloed op (kunnen) hebben?

9. Voorts geeft Verhagen aan dat gemeenten in 2018 door het IBP eenmalig 100 miljoen euro krijgen voor tekorten in het sociale domein, maar dat daar door het Rijk veroorzaakte kosten van minstens 500 miljoen

⁶ «IBP, een onbereikbare droom», Binnenlands Bestuur, week 22, jaargang 39, 8 juni 2018.

euro per jaar tegenover staan, waarvoor gemeenten afzien van compensatie als ze instemmen met het IBP. «Voor al deze extra kosten krijgen de gemeenten dus géén vergoeding. In het IBP worden alle claims namelijk expliciet weggestreept door één zinnetje: «Met het IBP zetten we een streep onder financiële discussies uit het verleden»«, aldus dhr. Verhagen.⁷

Kan de Minister aangeven of dit inderdaad een afspraak is die voortvloeit uit het IBP en welke gevolgen dit heeft voor de structurele financiering van het sociale domein door gemeenten? Kan de Minister tevens aangeven in hoeverre de IBP-afspraken dientengevolge het budgetrecht van de gemeenteraden raken?

10. Daarbij stelt dhr. Verhagen dat het tekort op de bijstand bij de gemeenten gemiddeld 270 miljoen euro per jaar bedraagt en dit vooral wordt veroorzaakt door nieuwe asielinstromers waarvoor gemeenten geen compensatie krijgen omdat het Rijk dit beschouwt als een «gewone maatschappelijke ontwikkeling». Kan de Minister aangeven of deze constatering kloppen en daarmee de rekening van de asielinvasie van het Rijk wordt doorgeschoven naar de gemeenten? Kan de Minister aangeven hoe groot het effect gemiddeld zal zijn op de lokale lasten veroorzaakt door de asielinstroom in de bijstand? Kan de Minister tevens aangeven in hoeverre de opgave «Nederland en migrant voorbereid» uit het IBP nog meer kosten met zich mee gaat brengen voor gemeenten en in hoeverre er verplichte taken voor gemeenten aan verbonden worden?

11. Verder stelt dhr. Verhagen: «Overigens zijn er méér afspraken gemaakt dan in het IBP staat. Maar die extra afspraken zijn niet gepubliceerd. De gemeenten mogen niet weten wat er exact is afgesproken. Stukje bij beetje worden wel nadere afspraken bekend. Voorbeelden zijn de stroppenpot van 100 miljoen euro, de lagere eigen bijdrage van de WMO («abonnementstarief») en de inhoud van de onderzoeken naar de bijstand en de jeugdzorg. Als de gemeenten instemmen met het IBP, stemmen ze ook in met de afspraken die ze niet eens kennen.»

Kan de Minister aangeven of er inderdaad méér afspraken zijn gemaakt dan in het IBP opgenomen? Zo ja, waarom zijn deze niet gepubliceerd en waarom mogen gemeenten dit niet weten? Kan de Minister exact aangeven welke afspraken er zijn gemaakt in dit kader? Kan de Minister tevens aangeven of het klopt dat als gemeenten instemmen met het IBP, zij dan ook instemmen met deze voor hen onbekende afspraken? Zo ja, acht de Minister dit wenselijk?

12. De Programmastart IBP stelt op pagina 19 ten aanzien van «vitaal platteland»: «Op nationaal niveau worden doelen of normen van bescherming vastgelegd, uitvoering en keuze inzet van instrumenten gebeurt zoveel mogelijk op decentraal niveau.»

Kan de Minister aangeven of dit ook betekent dat wanneer een decentrale overheid zich committeert aan het IBP er derhalve ook geen ruimte meer is voor bovenwettelijke doelen of beschermingsnormen?

13. Op pagina 24 stelt de Programmastart IBP ten aanzien van de opgave «Nederland en migrant voorbereid»: «Het Rijk werkt met medeoverheden aan een flexibel en effectief asielstelsel dat sneller en beter kan inspelen op veranderingen in de asielinstroom.»

⁷ <https://www.binnenlandsbestuur.nl/financien/nieuws/ibp-een-onbereikbare-droom.9589712.lynkx>.

Kan de Minister aangeven welke rol voor de medeoverheden hierin is weggelegd? In hoeverre spelen provincies hierin een rol? Wordt de uitvoering van dit asielstelsel volledig via de lijn van het IBP georganiseerd of worden binnen het IBP specifieke verantwoordelijkheden toegekend?

14. Voorts stelt pagina 24: «Met lokale overheden wordt gewerkt aan afspraken over de mogelijkheden om lokaal flexibele vormen van asielopvangcapaciteit te realiseren.»

Kan de Minister aangeven hoe de lokale democratie en de burgers betrokken worden bij deze afspraken? Wie is uiteindelijk leidend ten aanzien van deze afspraken, spelen de regietafels hierin nog een rol en wat is de specifieke betrokkenheid van het IBP bij deze afspraken?

15. Pagina 24 vervolgt: «Ook het vasthouden van de grote inzet die vele gemeenten hebben laten zien in het tijdig huisvesten van vergunninghouders is van belang voor een goed functionerend stelsel – we streven ernaar vergunninghouders nog sneller uit de opvang te krijgen.»

Kan de Minister aangeven in hoeverre dit «nog sneller uit de opvang» gevolgen heeft voor Nederlandse burgers op de wachtlijsten voor sociale huurwoningen? Betekent dit dat vergunninghouders met voorrang woningen krijgen toegewezen? Kan de Minister tevens aangeven wat de nadere inhoudelijke rol van het IBP in dit kader wordt?

16. Pagina 25 stelt: «De integratie van vluchtelingen die mogen blijven».

Kan de Minister aangeven wat bedoeld wordt met «mogen blijven», aangezien asielzoekers in beginsel een tijdelijke verblijfsstatus krijgen van vijf jaar. Hoe verhoudt dit punt zich met dit tijdelijke karakter?

17. Verder stelt pagina 25: «Om dit proces effectiever en efficiënter te laten verlopen krijgen gemeenten meer regie op inburgering.»

Betekent meer regie voor gemeenten binnen de IBP-afspraken ook meer kosten voor de gemeenten uit eigen middelen?

18. Ook stelt pagina 25: «Het streven is hierbij een taalniveau te bereiken dat aansluit bij de arbeidsmarkt.»

Kan de Minister aangeven of ook zal worden ingezet op handhaving van de taaleis?

De commissie voor Binnenlandse Zaken en de Hoge Colleges van Staat / Algemene Zaken en Huis van de Koning ziet met belangstelling uit naar uw reactie en ontvangt deze graag binnen **vier weken** na dagtekening van deze brief.

De voorzitter van de commissie voor Binnenlandse Zaken en de Hoge Colleges van Staat / Algemene Zaken en Huis van de Koning,
J.W.M. Engels

**BRIEF VAN DE MINISTER VAN BINNENLANDSE ZAKEN EN
KONINKRIJKSRELATIES**

Aan de Voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 6 mei 2019

In reactie op het schriftelijk verzoek van de Voorzitter van de commissie voor Binnenlandse Zaken en de Hoge Colleges van Staat / Algemene Zaken en Huis van de Koning doe ik u hierbij de antwoorden toekomen op de gestelde vragen over het interbestuurlijk programma (IBP).

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,
K.H. Ollongren

Antwoord op de vragen van de leden van de PVV-fractie aan de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties over het interbestuurlijk programma.

Vraag 1

In de gecombineerde beantwoording van de vragen 1 t/m 6 gaat de Minister niet specifiek in op de vragen over de positie van het IBP ten opzichte van dualisme en de kaderstellende rol van de (decentrale) volksvertegenwoordigende organen, maar beperkt zich tot: «De besluitvorming hierover vindt plaats via de eigen democratische processen.»

Kan de Minister alsnog nader ingaan op de vraag hoe het programmatische karakter van het IBP (dus de keuze voor de inzet op genoemde opgaven) zich verhoudt tot de duale verhoudingen en de kaderstellende rol van de (decentrale) volksvertegenwoordigende organen binnen die eigen democratische processen (dit los van besluitvorming over projecten op basis van het IBP)?

Antwoord vraag 1

De programmastart IBP kan gezien worden als een zogenaamd «onderhandelaarsakkoord» en bevat afspraken of hoofdlijnen over negen maatschappelijke opgaven. Deze opgaven zijn door het kabinet en de vertegenwoordigers van de medeoverheden gedefinieerd en vervolgens aangeboden aan de (decentrale) volksvertegenwoordiging.

Vraag 2

In dit deel van de beantwoording stelt de Minister: «Het interbestuurlijk programma benoemt maatschappelijke opgaven die breed in de samenleving worden gevoeld».

Kan de Minister concreet aangeven hoe is vastgesteld dat de genoemde opgaven breed in de samenleving worden gevoeld en welke maatstaf is gehanteerd om vast te stellen hoe «breed» dit gevoeld zou worden? Kan de Minister tevens aangeven op basis van welke criteria er een keus is gemaakt voor de specifieke opgaven?

Antwoord vraag 2

Het uitgangspunt voor de keuze van de geformuleerde opgaven is dat deze op meerdere schaalniveaus spelen en dat de oplossingen niet in het bereik van één overheidslaag liggen. De prioriteit ligt bij urgente opgaven waarbij het noodzakelijk is dat overheidslagen de handen ineenslaan om de gewenste resultaten te bereiken. Voor mensen maakt het immers niet uit met welke overheid zij te maken hebben. Op basis daarvan hebben de departementen, gemeenten, provincies en waterschappen gezamenlijk keuzes gemaakt voor de maatschappelijke opgaven in het IBP.

Vraag 3

Op pagina 27 van het document Programmastart IBP wordt gesteld: «Burgers willen grip houden op de inzet van hun overheid en erop vertrouwen dat het handelen van het openbaar bestuur kundig, integer en democratisch is en gelegitimeerd door gemeenteraden, provinciale staten, algemeen besturen van de waterschappen en het parlement.»⁸

Kan de Minister aangeven in hoeverre dit uitgangspunt van het IBP ook van toepassing is op de programmatische opgaven van het IBP zelf? Is er sprake van legitimatie van deze opgaven door (decentrale) volksvertegenwoordigingen nu de handtekeningen onder het IBP al gezet waren zonder dat dit programma aan hen was voorgelegd, maar wel al direct conse-

⁸ Bijlage bij Kamerstukken I 2017/18, 29 362, A.

quenties heeft (zoals voor het vastleggen van de normeringssystematiek van het gemeentefonds en provinciefonds)?

Antwoord vraag 3

Zie ook het antwoord op vraag 1. VNG, IPO en Unie van Waterschappen waren gemandateerd om de programmastart IBP te ondertekenen namens gemeenten, provincies en waterschappen. De medeoverheden en daarmee ook de volksvertegenwoordiging maken vervolgens zelf de keuze over de concrete invulling van de opgaven in de regio.

Vraag 4

In de gecombineerde beantwoording van vraag 7 t/m 10 stelt de Minister: «De regietafels zijn bedoeld voor afstemming tussen de overheden en maatschappelijke opgaven en hebben geen besluitvormend karakter.»

Kan de Minister aangeven hoe deze opmerking zich verhoudt tot het schema op pagina 8 van de Programmastart IBP waarin de interbestuurlijke regietafel wordt genoemd als «opdrachtgever»? Is de positie van opdrachtgever niet besluitvormend van aard? Waartoe kan deze regietafel een opdracht geven en binnen welke kaders?

Vraag 5

Verder stelt de Minister in dit deel van de beantwoording over de Hoogambtelijke Taskforce migratie: «Besluitvorming vindt plaats via de daarvoor gebruikelijke democratische controlestructuren en -processen.»

Kan de Minister aangeven in hoeverre binnen deze controlestructuur informatie uit deze regietafel wordt gedeeld met de volksvertegenwoordiging? Kan de Minister aangeven in hoeverre (decentrale) volksvertegenwoordigende organen de beschikking kunnen krijgen over informatie (zoals verslagen) van de verschillende regietafels? Kan de Minister tevens aangeven op welke wijze binnen de democratische controlestructuur volksvertegenwoordigers actief worden geïnformeerd vanuit de verschillende regietafels?

Antwoord vraag 4 en 5

De interbestuurlijke regietafel is bedoeld om samenhang tussen opgaven te signaleren, de stand van zaken van de maatschappelijke opgaven te monitoren en eventuele schuur- of knelpunten te adresseren. Het opdrachtgeverschap van de regietafel beperkt zich dan ook hiertoe. De regietafels hebben geen besluitvormend karakter en betreffen een informele uitwisseling betreft tussen het kabinet en de vertegenwoordigers van de medeoverheden. De verslagen van deze tafels zijn niet openbaar. IPO, VNG en UvW vertegenwoordigen de medeoverheden tijdens deze overleggen en informeren over de uitkomsten hiervan desgewenst hun achterban.

Vraag 6

In de beantwoording van vraag 17 stelt de Minister: «Ik zie geen aanleiding om te veronderstellen dat het interbestuurlijk programma in strijd is met het Europees Handvest inzake lokale autonomie van 15 oktober 1985.»

Kan de Minister specifiek verduidelijken waarom zij hiertoe geen aanleiding ziet, aangezien de geest en de letter van het Handvest strijdig lijken met de werkwijze van het IBP? Bijvoorbeeld, de afspraken over de opgaven en de opdrachtgeversrol van de regietafels lijken artikel 4 van het Handvest inzake volledige vrijheid van handelen van lokale autoriteiten te doorkruisen, evenals de financieringsafspraken van het IBP die mogelijk strijdig zijn met artikel 9 van het Handvest, in het bijzonder ten aanzien

van lid 4 inzake de werkelijke groei van kosten van het uitvoeren van hun taken en lid 7 inzake subsidies specifieke projecten (waar het IBP zich juist op wil richten). Kan de Minister aangeven of dit kabinet nu opeens geen boodschap heeft aan een dergelijk Europees verdrag?

Antwoord vraag 6

Met de afspraken die in het IBP zijn gemaakt hebben de medeoverheden voldoende beleidsvrijheid om zelf een afweging te maken over de concrete invulling en de regio en daarmee ook de inzet van de financiële middelen voor de opgaven. Daarmee zijn de afspraken die zijn gemaakt in het IBP niet in strijd met het Europees Handvest inzake lokale autonomie van 15 oktober 1985.

Vraag 7

In een essay in Binnenlands Bestuur laat gemeentefondsspecialist de heer Jan Verhagen zich kritisch uit over het IBP.⁹ In het essay stelt dhr. Verhagen dat het Rijk in zijn persbericht beweerde dat gemeenten vanuit het IBP 1,4 miljard euro extra zouden krijgen, op voorwaarde van een oplossing van de tekorten van de bijstand. Kan de Minister aangeven of inderdaad dit bedrag aan gemeenten in het vooruitzicht is gesteld onder de genoemde voorwaarde?

Vraag 8

Verder stelt dhr. Verhagen dat het vrij besteedbaar accres voor gemeenten als een «winstpunt» van het IBP wordt gepresenteerd, terwijl de vrije besteedbaarheid van het gemeentefonds al wettelijk is vastgelegd en de hogere accres zelf niets meer is dan een «trap op» doorrekening van evenredigheid. Kan de Minister aangeven of dit inderdaad het geval is en waarom dit dan toch als «winstpunt» van het IBP wordt gepresenteerd? Kan de Minister tevens aangeven of het accres vrij besteedbaar is voor gemeenten of dat bepaalde verplichte uitgaven daaruit gedekt moeten worden en in hoeverre de IBP-afspraken daar invloed op (kunnen) hebben?

Antwoord vraag 7 en 8

Het kabinet heeft geen aanvullende voorwaarden gesteld aan de middelen die via de algemene uitkering beschikbaar zijn gesteld aan gemeenten en provincies. Middelen uit de algemene uitkering in het gemeente- en provinciefonds zijn vrij besteedbaar.

De bewuste keuze van het kabinet om de trap op, trap af-systematiek aan te zetten en de basis voor de normeringssystematiek te verbreden naar de totale uitgaven onder het uitgavenplafond is een belangrijke afspraak tussen het Rijk en de medeoverheden. Op basis van de normeringssystematiek is fors meer vrij besteedbaar budget beschikbaar gekomen voor gemeenten en provincies. Uitgangspunt van het IBP is dat alle overheden zich financieel inzetten voor de opgaven waarbij zij betrokken zijn en daarmee ook eigen middelen inzetten om te werken aan de maatschappelijke opgaven waar Nederland voor staat.

Vraag 9

Voorts geeft Verhagen aan dat gemeenten in 2018 door het IBP eenmalig 100 miljoen euro krijgen voor tekorten in het sociale domein, maar dat daar door het Rijk veroorzaakte kosten van minstens 500 miljoen euro per jaar tegenover staan, waarvoor gemeenten afzien van compensatie als ze instemmen met het IBP. «Voor al deze extra kosten krijgen de gemeenten dus géén vergoeding. In het IBP worden alle claims namelijk expliciet

⁹ «IBP, een onbereikbare droom», Binnenlands Bestuur, week 22, jaargang 39, 8 juni 2018.

weggestreept door één zinnetje: «Met het IBP zetten we een streep onder financiële discussies uit het verleden»«, aldus dhr. Verhagen.¹⁰

Kan de Minister aangeven of dit inderdaad een afspraak is die voortvloeit uit het IBP en welke gevolgen dit heeft voor de structurele financiering van het sociale domein door gemeenten? Kan de Minister tevens aangeven in hoeverre de IBP-afspraken dientengevolge het budgetrecht van de gemeenteraden raken?

Antwoord vraag 9

Gemeenten hebben zich tijdens de Algemene Ledenvergadering van 27 juni 2018 uitgesproken over de programmastart IBP en deze vrijwel unaniem bekrachtigd. Onderdeel van het IBP is tegelijkertijd ook dat Rijk en medeoverheden bij onvoorziene omstandigheden met elkaar in gesprek treden. Gemeenten hebben tijdens de ALV hun zorgen geuit over de budgetten in het sociaal domein. Het kabinet neemt deze signalen zeer serieus en heeft daarom de afgelopen periode veelvuldig met de VNG en gemeenten over deze zorgen gesproken. Dit heeft tot een aantal belangrijke handreikingen vanuit het kabinet geleid, waaronder een aanvullend onderzoek naar de jeugdhulp. Afgesproken is dat het kabinet zich over de uitkomsten van dit onderzoek zal beraden en in het voorjaar met VNG en gemeenten in gesprek zal gaan. Dit gesprek is inmiddels gaande. Het kabinet maakt binnenkort een afweging hoe om te gaan met de uitkomsten van deze onderzoeken.

Vraag 10

Daarbij stelt dhr. Verhagen dat het tekort op de bijstand bij de gemeenten gemiddeld 270 miljoen euro per jaar bedraagt en dit vooral wordt veroorzaakt door nieuwe asielinstromers waarvoor gemeenten geen compensatie krijgen omdat het Rijk dit beschouwt als een «gewone maatschappelijke ontwikkeling». Kan de Minister aangeven of deze constatering kloppen en daarmee de rekening van de asielinvasie van het Rijk wordt doorgeschoven naar de gemeenten? Kan de Minister aangeven hoe groot het effect gemiddeld zal zijn op de lokale lasten veroorzaakt door de asielinstroom in de bijstand? Kan de Minister tevens aangeven in hoeverre de opgave «Nederland en migrant voorbereid» uit het IBP nog meer kosten met zich mee gaat brengen voor gemeenten en in hoeverre er verplichte taken voor gemeenten aan verbonden worden?

Antwoord vraag 10

De financiering van de bijstand loopt buiten het Gemeentefonds, via een aparte specifieke uitkering aan gemeenten (de Gebundelde Uitkering Participatiewet, oftewel «BUIG»). Uitgangspunt is dat de Gebundelde Uitkering toereikend is voor de geraamde uitgaven van alle gemeenten samen. De uitgaven worden vooraf geraamd. Overschotten en tekorten kunnen zich dus voordoen. In het kader van het IBP is de Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB) om een advies gevraagd over de financierings-systematiek van het bijstandsbudget. De ROB adviseert onder andere om bij verhoogde toestroom van statushouders, dit vooraf mee te nemen bij de vaststelling van het bijstandsbudget. In de reguliere systematiek ontvangen gemeenten wel budget voor deze groep, maar met één jaar vertraging. Vanaf 2018 is dit geregeld voor 2018 en 2019. De belangrijkste oorzaak voor de tekorten in 2016 en 2017 is hiermee ondervangen. In 2018 zagen we meer uitstroom uit de uitkering. Mogelijke oorzaken hiervoor zijn de aantrekkende arbeidsmarkt en de inspanningen van gemeenten. In 2018 is geen sprake van een tekort op het bijstandsbudget, maar van een overschot van circa 160 mln. euro.

¹⁰ <https://www.binnenlandsbestuur.nl/financien/nieuws/ibp-een-onbereikbare-droom.9589712.lynkx>.

Vraag 11

Verder stelt dhr. Verhagen: «Overigens zijn er méér afspraken gemaakt dan in het IBP staat. Maar die extra afspraken zijn niet gepubliceerd. De gemeenten mogen niet weten wat er exact is afgesproken. Stukje bij beetje worden wel nadere afspraken bekend. Voorbeelden zijn de stroppenpot van 100 miljoen euro, de lagere eigen bijdrage van de WMO («abonnementstarief») en de inhoud van de onderzoeken naar de bijstand en de jeugdzorg. Als de gemeenten instemmen met het IBP, stemmen ze ook in met de afspraken die ze niet eens kennen.»

Kan de Minister aangeven of er inderdaad méér afspraken zijn gemaakt dan in het IBP opgenomen? Zo ja, waarom zijn deze niet gepubliceerd en waarom mogen gemeenten dit niet weten? Kan de Minister exact aangeven welke afspraken er zijn gemaakt in dit kader? Kan de Minister tevens aangeven of het klopt dat als gemeenten instemmen met het IBP, zij dan ook instemmen met deze voor hen onbekende afspraken? Zo ja, acht de Minister dit wenselijk?

Antwoord vraag 11

Parallel aan de ondertekening van de programmastart IBP heeft het kabinet afspraken gemaakt met de VNG over zorgen die gemeenten hebben ten aanzien van de budgetten in het sociaal domein.

Allereerst is afgesproken een tijdelijke voorziening te treffen voor gemeenten, die geconfronteerd worden met een stapeling van tekorten bij de uitvoering van de taken in het sociaal domein. De omvang van die voorziening was € 200 miljoen. Daarnaast is er afgesproken om een aantal onderzoeken te doen naar verschillen tussen uitgaven, de bestemming en de verdeling van de middelen in de jeugdhulp. Wat betreft de zorgen over de budgetten in de bijstand is ROB gevraagd een onderzoek te doen naar de financieringssystematiek van het bijstandsbudget. Als laatste is toegezegd dat het kabinet en gemeenten met elkaar in gesprek gaan over de invoering van het abonnementstarief en de bewindvoering.

Gemeenten zijn door de VNG geïnformeerd over deze afspraken en hebben hierover besloten tijdens de Algemene Ledenvergadering van 27 juni 2018¹¹. Het kabinet heeft naar aanleiding van die ALV een aantal belangrijke handreikingen gedaan richting gemeenten zoals een aanvullend onderzoek naar de jeugdhulp en het grotendeels overnemen van de aanbevelingen van de ROB. Hier hebben gemeenten vervolgens over besloten tijdens de Buitengewone Algemene Ledenvergadering van 30 november 2018¹².

Vraag 12

De Programmastart IBP stelt op pagina 19 ten aanzien van «vitaal platteland»: «Op nationaal niveau worden doelen of normen van bescherming vastgelegd, uitvoering en keuze inzet van instrumenten gebeurt zoveel mogelijk op decentraal niveau.»

Kan de Minister aangeven of dit ook betekent dat wanneer een decentrale overheid zich committeert aan het IBP er derhalve ook geen ruimte meer is voor bovenwettelijke doelen of beschermingsnormen?

Antwoord vraag 12

In het IBP hebben Rijk en medeoverheden samenwerkingsafspraken om voortvarend aan de slag te gaan met een aantal maatschappelijke

¹¹ <https://vng.nl/files/vng/03-notulen-alv-27-juni-2018.pdf>.

¹² <https://vng.nl/uitslagen-stemmingen-balv-2018>.

opgaven, waaronder de opgave «naar een Vitaal Platteland». Het gaat daarbij primair om samenwerking binnen de vigerende rol-, en verantwoordelijkheidsverdeling tussen de verschillende overheden en de bestaande kaders van wet- en regelgeving. Het IBP brengt voor overheden geen wijziging in de mogelijkheden om bovenwettelijke doelen of beschermingsnormen na te streven.

Vraag 13

Op pagina 24 stelt de Programmastart IBP ten aanzien van de opgave «Nederland en migrant voorbereid»: «Het Rijk werkt met medeoverheden aan een flexibel en effectief asielstelsel dat sneller en beter kan inspelen op veranderingen in de asielinstroom.»

Kan de Minister aangeven welke rol voor de medeoverheden hierin is weggelegd? In hoeverre spelen provincies hierin een rol? Wordt de uitvoering van dit asielstelsel volledig via de lijn van het IBP georganiseerd of worden binnen het IBP specifieke verantwoordelijkheden toegekend?

Antwoord vraag 13

Het Ministerie van Justitie en Veiligheid heeft een programma Flexibilisering Asielketen ingericht, dat tot doel heeft het ontwikkelen van verschillende maatregelen om de flexibiliteit en effectiviteit van het asielsysteem te vergroten. Bij de uitwerking van het programma worden de medeoverheden actief betrokken. In het kader van dit programma wordt onder andere samen met de medeoverheden verkend hoe er intensiever tussen de overheden kan worden samengewerkt, met name waar het gaat om de verbetering van de aansluiting tussen de asielopvang en de huisvesting van vergunninghouders in gemeenten, het vergroten van de flexibiliteit in opvangcapaciteit en beschikbaarheid van huisvesting, en het borgen van een doorgaande lijn vanuit de asielopvang naar inburgering en integratie in de gemeente. Het toekennen of beleggen van verantwoordelijkheden is niet op voorhand een doel van het programma, maar kan wel een uitkomst zijn. In de loop van 2019 zullen deze aspecten in gezamenlijkheid nader worden uitgewerkt in voorstellen.

Vraag 14

Voorts stelt pagina 24: «Met lokale overheden wordt gewerkt aan afspraken over de mogelijkheden om lokaal flexibele vormen van asielopvangcapaciteit te realiseren.»

Kan de Minister aangeven hoe de lokale democratie en de burgers betrokken worden bij deze afspraken? Wie is uiteindelijk leidend ten aanzien van deze afspraken, spelen de regietafels hierin nog een rol en wat is de specifieke betrokkenheid van het IBP bij deze afspraken?

Antwoord vraag 14

Momenteel worden samen met de medeoverheden de contouren verkend van vormen van flexibele opvangcapaciteit en de organisatie hieromtrent. Hierbij zal nadrukkelijk worden gekeken naar de rol van de individuele gemeenten en lokale betrokkenheid en draagvlak. Ook zal worden gezien hoe regionale afstemming aan dergelijke afspraken kan bijdragen en welke rol de regionale regietafels hierbij kunnen vervullen. Overigens worden gemeenten en omwonenden altijd door COA betrokken bij de ontwikkeling van opvanglocaties.

Vraag 15

Pagina 24 vervolgt: «Ook het vasthouden van de grote inzet die vele gemeenten hebben laten zien in het tijdig huisvesten van vergunning-

houders is van belang voor een goed functionerend stelsel – we streven ernaar vergunninghouders nog sneller uit de opvang te krijgen.»

Kan de Minister aangeven in hoeverre dit «nog sneller uit de opvang» gevolgen heeft voor Nederlandse burgers op de wachtlijsten voor sociale huurwoningen? Betekent dit dat vergunninghouders met voorrang woningen krijgen toegewezen? Kan de Minister tevens aangeven wat de nadere inhoudelijke rol van het IBP in dit kader wordt?

Antwoord vraag 15

Het streven is dat gemeenten zo goed mogelijk kunnen voorzien in de huisvestingsbehoefte van alle inwoners, met name van doelgroepen die extra aandacht behoeven. Gemeenten kunnen grotendeels zelf afwegen en bepalen hoe de woonruimte wordt verdeeld over verschillende groepen en of en wie voorrang krijgen. Daarin kunnen en zullen de betreffende voorstellen niet ingrijpen. De voorstellen zullen zich meer richten op maatregelen gericht op verruiming van het aanbod van flexibele woonoplossingen, waar verschillende groepen op de woningmarkt baat bij hebben, zoals studenten, arbeidsmigranten en ook vergunninghouders.

Vraag 16

Pagina 25 stelt: «De integratie van vluchtelingen die mogen blijven».

Kan de Minister aangeven wat bedoeld wordt met «mogen blijven», aangezien asielzoekers in beginsel een tijdelijke verblijfsstatus krijgen van vijf jaar. Hoe verhoudt dit punt zich met dit tijdelijke karakter?

Antwoord vraag 16

Met «vluchtelingen die mogen blijven» wordt bedoeld «asielzoekers die een asielvergunning krijgen». Deze asielvergunning ziet inderdaad in beginsel op een verbijfsstatus van vijf jaar.

Vraag 17

Verder stelt pagina 25: «Om dit proces effectiever en efficiënter te laten verlopen krijgen gemeenten meer regie op inburgering.»

Betekent meer regie voor gemeenten binnen de IBP-afspraken ook meer kosten voor de gemeenten uit eigen middelen?

Antwoord vraag 17

Het Rijk draagt zorg voor de randvoorwaarden, (financiële) kaders en waarborgen voor kwaliteit. Gemeenten en Rijk maken afspraken over de middelen, die passen binnen de financiële kaders die in de brief van 2 juli 2018 zijn geschetst¹³. Gemeenten hebben eerder gepleit voor meer regie op inburgering omdat het huidige systeem tot onvoldoende prikkels voor maatwerk en kwaliteit leidt. Op 14 februari jongstleden hebben de Minister van SZW en VNG afspraken gemaakt waarin middelen voor de periode tot inwerkingtreding beschikbaar komen, zodat gemeenten zich goed op het nieuwe stelsel kunnen voorbereiden en ze zoveel mogelijk inburgeraars die nog onder het oude stelsel vallen kunnen begeleiden richting het behalen van hun inburgeringsplicht¹⁴.

Vraag 18

Ook stelt pagina 25: «Het streven is hierbij een taalniveau te bereiken dat aansluit bij de arbeidsmarkt.»

¹³ Kamerstuk 34 584, nr. I.

¹⁴ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2019/02/15/kamerbrief-tussenstand-veranderopgave-inburgering>.

Kan de Minister aangeven of ook zal worden ingezet op handhaving van de taaleis?

Antwoord vraag 18

Het taalniveau van de inburgering wordt in het nieuwe stelsel verhoogd van A2 naar B1. Hierbij is het van belang dat gemeenten het handhavingsinstrumentarium waarover zij al beschikken in de Participatiewet, ten volle benutten om inburgering effectiever te maken. Gemeenten hebben de mogelijkheid om op grond van de Wet taaleis Participatiewet de voortgang in het leren van de Nederlandse taal te monitoren en daarmee zicht te krijgen op de voortgang van het inburgeringstraject. Hierover worden afspraken gemaakt met gemeenten.